

Μέτοικοι και ατομικά δικαιώματα στην Αρχαία Αθήνα

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

«Ο νόμος τους φορολογεί ως πολίτες, τους επιφορτίζει με “λειτουργίες”, απαιτεί στρατιωτική θητεία και τους επιβάλλει κεφαλικό φόρο. Τους απαγορεύει να έχουν ιδιοκτησία γης ή να νυμφεύονται μέλη των οικογενειών των ελεύθερων πολιτών. Τους αποκλείει από τη θρησκευτική

οργάνωση της πόλης και τους απαγορεύει την απ' ευθείας προσφυγή στα δικαστήρια. Αλλά τους δέχεται ευχαρίστως στην οικονομική ζωή, εκτιμά την εργατικότητα και τη δεξιότητά τους, τους παρέχει θρησκευτική ελευθερία και φρουρεί τον πλούτο τους σε περίπτωση βίαιων επαναστάσεων»[\[11\]](#).

Ως μη γνήσιοι Αθηναίοι, οι μέτοικοι δεν μπορούσαν να διεκδικήσουν την εκλογή τους ως έναν από τους εννέα άρχοντες. Δεν μπορούσαν να γίνουν στρατηγοί και δεν μπορούσαν να συμμετέχουν ως δικαστές στο δικαστήριο της Ηλείας. Δεν είχαν, λοιπόν, δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι.

Πολιτικά δικαιώματα σε μετοίκους δόθηκαν σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπως ήταν η σημαντική συμβολή τους στον αγώνα για την ανεξαρτησία της πόλεως είτε για κάτι καλό που έκαναν σε κάποια άτομα, είτε σε ομάδα ατόμων. Μία τέτοια χαρακτηριστική περίπτωση ήταν οι μέτοικοι εκείνοι που βοήθησαν στην απελευθέρωση του φρουρίου της Φυλής[\[1\]](#).

Υπήρχαν, όμως, και περιπτώσεις ατομικής απονομής της ιδιότητας του πολίτη. Τέτοιες περιπτώσεις ήταν η απονομή του τίτλου του Αθηναίου πολίτη σε γιους ευυπολήπτων Αθηναίων πολιτών. Στην περίπτωση αυτή υπήρξε κίνδυνος να αλλοιωθεί ο τίτλος του Αθηναίου Πολίτη εξαιτίας των παραπάνω γεγονότων[\[2\]](#). Αυτός ο φόβος οδήγησε τον Περικλή το 451 με 450 π.Χ. να εισηγηθεί το ψήφισμα ότι για να θεωρείται κάποιος γνήσιος Αθηναίος έπρεπε και οι δύο γονείς του να είναι γνήσιοι Αθηναίοι. Φυσικά στην δική του περίπτωση ζητήθηκε εξαίρεση, όταν έχασε τους νόμιμους γιους του. Τότε η εκκλησία του δήμου ενέκρινε τη πολιτικής ιδιότητα του Αθηναίου πολίτη για το γιο που είχε αποκτήσει με την εταίρα Μιλήσια Ασπασία. Αυτό το έκαναν οι Αθηναίοι για να αποδώσουν τιμή σε αυτόν τον εξέχοντα πολιτικό.

Φυσικά εκτός την απόκτηση της ιδιότητας του πολίτη, ύστερα από μία αξιέπαινη πράξη, ένας μέτοικος μπορούσε να αποκτήσει το δικαίωμα του πολίτη με το τέχνασμα της υιοθεσίας, εντασσόμενος σε κάποιο «διάταγμα ομαδικών πολιτογραφήσεων»[\[3\]](#) ή ακόμη και με χαριστικές εγγραφές από διεφθαρμένους δημάρχους»[\[4\]](#). Προς προστασία των θεσμών από παράνομες αποκτήσεις πολιτικών δικαιωμάτων υπήρχε η κατηγορία της «γραφής ξενίας»[\[5\]](#), η οποία επέσυρε ποινή δουλείας και δήμευση της περιουσίας του κατηγορούμενου που είχε συμβάλει στην παράνομη υιοθεσία[\[6\]](#).

Παράλληλα στην Αθήνα της κλασικής εποχής, άνθρωποι που είχαν σημαντικό κύρος και σημάδεψαν με το έργο τους ακόμα και τον παγκόσμιο πολιτισμό, όπως για παράδειγμα ο Αριστοτέλης, ο Αναξαγόρας, ο Δημόκριτος, ο Πρωταγόρας, ο

Ιππίας, ο αρχιτέκτονας Ιππόδαμος και πολλοί άλλοι σημαντικοί άνθρωποι, δεν είχαν πολιτικά δικαιώματα, επειδή ανήκαν στην τάξη των μετοίκων[7]. Μετά τη συγκατάθεση του δήμου η επιβεβαίωση γινόταν την επόμενη ημέρα στην εκκλησία του Δήμου μετά από μυστική ψηφοφορία έξη χιλιάδων μελών.

Επίσης, οι μέτοικοι εάν και δεν είχαν πολιτικά δικαιώματα εντούτοις είχαν κάποιες απαραβίαστε υποχρεώσεις. Στα δικαστήρια δεν μπορούσαν να παρίστανται μόνοι τους ή με κάποιον άλλο μέτοικο. Έπρεπε υποχρεωτικά να είχαν ως συνοδεία μαζί τους πάντα κάποιον γνήσιο Αθηναίο πολίτη. Αν και δεν είχαν πολιτικά δικαιώματα εντούτοις βαρύνονταν από κάποιους ειδικούς φόρους. Χαρακτηριστικά, στην Αθήνα, έπρεπε να πληρώνουν την εισφορά και τις χορηγίες. Επιπροσθέτως κατέβαλαν και χρήματα για έκτακτες φορολογίες, όπως ο σταθερός ειδικός φόρος, ο οποίος ονομαζόταν «μετοίκιον» και ήταν 12 δραχμές ετησίως για τους άνδρες και 6 για τις γυναίκες.

Το λεγόμενο «μετοίκιον» δεν ήταν ιδιαίτερα επαχθής και δυσβάστακτος φόρος, καθώς αντιστοιχούσε στο ημερομίσθιο ενός εργάτη[8]. Σε περίπτωση που αδυνατούσαν να καταβάλουν τους φόρους του, τότε οι μέτοικοι αντιμετώπιζαν άμεσα τον κίνδυνο να πωληθούν ως δούλοι, όπως προαναφέρθηκε. Τον ίδιο κίνδυνο αντιμετώπιζαν, τουλάχιστον έως τις αρχές του 4ου αιώνα π.Χ., οι μέτοικοι που δεν είχαν ορίσει ως προστάτη τους έναν Αθηναίο πολίτη, ο οποίος πιστοποιούσε κατά κάποιον τρόπο την καταλληλότητα του ξένου να γίνει μόνιμος κάτοικος Αθηνών και του εξασφάλιζε το δικαίωμα της προσφυγής στο αρμόδιο δικαστήριο[9], στο οποίο προΐστατο ο πολέμαρχος[10]. Άλλη μία υποχρέωσή τους ήταν ότι σε περίοδο πολέμου στρατεύονταν. Ενώ τις περισσότερες υπηρετούσαν ως εφεδρικοί στην άμυνα της πόλης.

Αν και οι μέτοικοι είχαν κάποια άνιση συμπεριφορά από την πόλη των Αθηνών σε σχέση με τους γνήσιους Αθηναίους, εκείνοι αγαπούσαν την Αθήνα και βοήθησαν πάντοτε είτε προσφέροντας χρήματα για το στόλο και το στρατό είτε προσφέροντας τους εαυτούς τους στην υπηρεσία της πόλης. Για αυτούς τους ανθρώπους η Αθήνα ήταν η πόλη τους και το κατάλληλο περιβάλλον για να ζήσουν και να καλλιεργήσουν τον εσωτερικό τους κόσμο. Τέλος, σε περίπτωση φόνου κάποιου μέτοικου, η δίκη γινόταν σε ιδιαίτερο δικαστήριο, το οποίο έφερε την ονομασία το Παλλάδιον, και ο φονιάς καταδικαζόταν σε ισόβια εξορία, αλλά όχι σε θάνατο, όπως συνέβαινε σε φόνο Αθηναίου πολίτη· ακόμα και σε αυτό το τραγικό γεγονός φαινόταν η διάκριση της αξίας του μετοίκου με του γνήσιου Αθηναίου

Σημειώσεις

[1] Αυτόθι, σ. 52.

[2] Πλουτάρχου, Περικλής, 37, 3.

[3] G. Glotz, *Η Ελληνική Πόλις*, μτφ. Α. Σακελλαρίου, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 1981, σ. 365.

[4] Αυτόθι, σ. 385.

[5] Αυτόθι, σ. 365.

[6] Αυτόθι, σ. 363.

[7] Γ. Γρυντάκης, Γ. Δάλκος, Α. Χόρτης, *Κοινωνική και πολιτική οργάνωση στην αρχαία Ελλάδα*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007, εκδ. 7^η, σ. 32.

[8] «Μέτοικοι», Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού,
http://www.ime.gr/chronos/05/gr/society/metoikoi_intro.html.
(2014).

[9] Αριστοφάνης, *Ειρήνη*, 683.

[10] «Μέτοικοι», Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού,
http://www.ime.gr/chronos/05/gr/society/metoikoi_intro.html. (2014)

[11] W. Durant, *Παγκόσμια Ιστορία του πολιτισμού*, τόμ. Β, Ελληνική έκδοση, Αθήνα 1965, σ. 291.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αριστοτέλης, Πολιτικά.
- Αριστοφάνης, *Ειρήνη*
- Austin, M. M., Vidal-Naquet, P., *Οικονομία και Κοινωνία στην Αρχαία Ελλάδα*, μτφρ. Τ. Κουκουλιός, εκδ. Δαίδαλος, Αθήνα 1998.
- Γρυντάκης, Γ. Δάλκος, Α. Χόρτης, *Κοινωνική και πολιτική οργάνωση στην αρχαία Ελλάδα*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007, εκδ. 7^η
- Durant, W., *Παγκόσμια Ιστορία του πολιτισμού*, τόμ. Β, Ελληνική έκδοση, Αθήνα 1965
- Glotz, G., *Η Ελληνική Πόλις*, μτφ. Α. Σακελλαρίου, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 1981
- «Μέτοικοι», Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού,
http://www.ime.gr/chronos/05/gr/society/metoikoi_intro.html

. (2014)

- Mosse, Cl. *Ο Πολίτης στην Αρχαία Ελλάδα*, μτφρ. Ιω. Παπακωνσταντίνου, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 1996, σ. 30.
- *Πλούταρχος, Σόλων*, 24, 4.
- *Πλούταρχος, Περικλής*, 37, 3.